

Carl Nielsens mor

Af Hanne Christensen

Carl Nielsens barndomshjem i Nr. Lyndelse er indrettet som et museum, hvor der især er samlet materiale fra komponistens unge år med relation til familien og hjemmet, hvor han voksede op. Det passes til daglig af Hanne Christensen, Nr. Søby, og hun har et godt kendskab til samlingerne, som hun gerne fortæller om. Hanne Christensen har i sit bidrag til årbogen valgt at skildre komponistens mor (Maren Kirstine Johansen, f. 1833), som hun beundrer, og det lader hun komme til udtryk ved at formulere et fingeret brev til hende.

Nr. Søby, januar 1996

Kære Maren Kirstine.

Jeg har i mange år, ja faktisk lige siden jeg blev ansat som kustode i det lille smukke hus – eller »paladset af sol og lys og glæde«, som din søn Carl kalder det i sine erindringer – haft lyst til at skrive til dig. Især de senere år er trangen vokset, og nu har jeg så chancen.

Dit lille hus ligger ikke så langt fra mig, nemlig lige på grænsen mellem Nr. Søby og Nr. Lyndelse, midt i det fynske, og selv om der nu er en del trafik, så er det stadig markerne, den fynske muld, som skulle komme til at betyde så meget for din lille Carl og måske også for alle de andre, jeg ser, når jeg kikker ud ad de små vinduer.

Den 9. april 1833 blev du født. 100 år efter så jeg selv dagens lys, og det er også snart 100 år, siden du døde, nemlig i januar 1897.

Men allerførst mødte du Niels Jørgensen eller Niels Maler, som han blev kaldt, og han var ikke bare maler, men også en dygtig spillemand. Jeg har læst, at mange spillemænd, bl.a. fra Hindsholm, kom til jer i Nr. Lyndelse for at lære de nye danse af Niels Maler.

Men også du, Maren Kirstine, havde et kreativt sind; altid var der blomster i din vindueskarm, og med din rene, klare stemme lærte du dine børn små sange, hvor du så fik dit overskud fra, for børnene kom som perler på snor:

i november 1854: Jørgine Caroline
i juni 1856: Mathilde Sophie
i oktober 1857: Karen Marie

Carl Nielsens barndomshjem ca. 1950, før det blev flyttet.

i oktober	1859:	Jørgen Peter
i januar	1861:	Johan Sophus
i marts	1863:	Christian Albert
i juni	1865:	Carl August
i maj	1867:	Anders Jacob
i maj	1869:	Helene Christine Lovise
i februar	1871:	Valdemar Emil
i december	1872:	Julie Christine
i januar	1875:	Anna Dusine.

Selv er jeg kun mor til fire, men jeg behøver ikke bruge min fantasi for at forestille mig, hvordan du må have haft det, og hvor sårbar I må have været - tænk om der var sket dig noget - for mig var du den, der med dit ranke sind viste vejen.

Først da alle børnene var født, i 1878, flyttede I ind i »paladset af sol, lys og glæde« - Petersborg hed det - nu Carl Nielsens barndomshjem.

Et palads må det have været for jer, så meget bedre end huset i Sortelung (Uglehuset), hvor Carl og fem andre af jeres børn blev født - to små rum til alle jer - ikke så sært du længe havde ønsket noget bedre.

1700 kr. gav I for drømmen, og selv om alle pengene ikke skulle falde på én gang, så må det have været mange penge og mange bekymringer for dig og Niels Maler.

En dygtig spillemand var Niels Maler, og sammen med f.eks. Blinde Anders, Christian Larsen, Carl og Albert, var de efterspurgt til høstgilder og bryllupper i miles omkreds.

Senere i livet satte Carl altid lighedstegn mellem musik og glæde, for det var, hvad han altid som dreng oplevede, når de dukkede op til fest med deres musik.

Så penge kom der til huse, og du, Maren Kirstine, var god til at få noget ud af det, der næsten ikke var. I de perioder, hvor Niels Maler var indkaldt, måtte du og børnene have hjælp, men du sikrede altid, at det var din ret og ikke nådsensbrød, du modtog – stolt var du, og en smuk kvinde var du også.

Sorger fik I. Tre af jeres børn døde, de to af tuberkulose. Som unge piger kom de hjem fra deres pladser, og du plejede dem, til de en dag, som Carl skriver, var væk.

Den lille Dusine, nr. 12, som du fødte 1875, levede kun et par måneder, men da har du også været 42 år. Du kan ikke have haft mange ressourcer at give af.

Seks af jeres andre børn udvandrede, den første Jørgen Peter i 1878 til Australien og i årene derefter fem andre til Amerika. Meget kan du i sagens natur ikke have hørt fra dem, du må have gået med en evig uro i dig.

Jeg har læst om Jørgen Peter, at han omkring 1912 dukkede op i København hos Carl. Efter mange års prøvelser var han blevet en fri mand, økonomisk uafhængig.

Også de andre børn gik det godt. Albert blev fotograf, Sophus leder af en stor virksomhed, og dine smukke døtre blev godt gift. Herhjemme blev Valdemar skolelærer; Sophie tjente hos gårdejer Godskesen ikke så langt hjemmefra – og så Carl, som blev så berømt.

Men Carl var jo ikke opstået af den blå luft. Han er en del af dig og Niels maler, sine søskende, det liv I har levet, og jeres forpligtelser over for hinanden – så for mig er det lille »Palads« midt i det fynske, ikke bare Carl Nielsens barndomshjem, men også historien om din drøm, Maren Kirstine, og jeres fælles kamp for bedre og sundere rammer for jeres store familie.

Når jeg om sommeren går og passer dit lille hus, vasker gulv, pudser vinduer og sætter blomster ind, føler jeg tit, du er lige bag mig. Eller hvis der har været mange besøgende, og jeg har fortalt om dig og Carl, så føler jeg dig, og jeg tror, det betyder, at nu må jeg ikke glemme at fortælle om Niels Maler og de andre dygtige børn – det gør jeg så. Så vi begge kan få fred i sindet.

Bronzerelief af komponistens mor, Maren Kirstine Johansen, udført af hendes svigerdatter Anne Marie Carl-Nielsen 1891. (Foto: K. Reffstrup 1996).

Men i september 1891 skete der igen en stor omvæltning i dit liv. Du og Niels Maler besluttede jer til at drage over til børnene i Amerika og altså dermed sælge huset i Nr. Lyndelse.

Da det første gang gik op for mig, var jeg lige ved at græde. Jeg mener, i 1891 var børnene fra hånden og huset betalt – drømmen var efter slid og slæb din. Du og Niels Maler kunne endelig tage det lidt med ro, – trætte folk må I have været.

Men længslen efter børnene forstår jeg – måske havde I fået børnebørn, måske var nogle syge, måske måtte du bare med egne øjne forsikre dig om, at alt var vel.

Jeg tror, at huset i Nr. Lyndelse i første omgang var din drøm om bedre og sundere rammer for familien. I 1891 havde din drøm opfyldt sit formål, og du ofrede den for din næste store drøm – at gense børnene. Hårdt må det have været at skille dig af med alt, men jeg forstår godt, du måtte af sted.

Gravsted for komponisten Carl Nielsens mor på Nr. Søby kirkegård. Stenen bærer følgende indskrift: »Minde over Maler Niels Jørgensens Hustru Maren Kirstine Johansen, f. 9.4.1833, d. i Nr. Søby 28.1.1897. Elsket og savnet.« (Foto: K. Refstrup 1996).

I blev ikke i Amerika, måske var det heller ikke tanken. Jeg tror, I var tilbage på Fyn omkring 1894-95, og skulle så begynde helt forfra.

I fik, efter nogen tid, hvor I boede rundt omkring, bl.a. i Odense, en lille købmandshandel i Nr. Søby at bestyre. Du er født i april, så dit stjernetegn er vædder. En fighter må du have været.

I januar 1897 kunne du ikke mere. Carl skriver, at han sammen med sin kone nåede hjem, til dig. Alle dage var han knyttet stærkt til mindet om dig og sin opvækst.

På Nr. Søby kirkegård ligger du begravet, lige uden for indgangen til våbenhuset.

I dit lille hus, som nu er museum, hænger et smukt relief af dig i profil, skabt af din svigerdatter, Anne Marie Carl-Nielsen i 1891.

Jeg ser det hver dag sommeren igennem, og det har givet mig den tanke, at der burde laves et frimærke af dig. Vi laver af berømte sønner, af den danske fauna o.s.v.

Men kvinder som du, med jeres slid, jeres sorger, jeres drømme og håb, I fortjener om nogen at blive synliggjort, at blive husket.

Kærlig hilsen
Hanne Christensen